

FUNDACJA
**Polskie
Forum
Migracyjne**

**Rodzice i dzieci o asystentach międzykulturowych
w szkołach podstawowych – doświadczenia, wnioski,
rekomendacje**

Autorka: Karolina Madej

**Przy wsparciu Zespołu w składzie:
Katarzyna Sulima i Artem Graban**

**Wyniki badania ewaluacyjnego zrealizowanego w ramach projektu
International Rescue Committee “*Improved access to education
for children and youth affected the consequences of War in Ukraine*”
w Fundacji Polskie Forum Migracyjne**

Wstęp

Niniejszy raport stanowi podsumowanie wyników badania ewaluacyjnego na temat doświadczeń dzieci i rodziców ze współpracy z asystentkami międzykulturowymi zrealizowanego przez zespół MEAL w Polskim Forum Migracyjnym w grudniu 2023 roku. W odpowiedzi na potrzeby integracji dzieci z doświadczeniem migracji w polskich szkołach, podjęliśmy się przeprowadzenia badania ewaluacyjnego mającego na celu ocenę efektywności pracy asystentek międzykulturowych, a także zidentyfikowanie potencjalnych problemów i luk pojawiających się w relacjach asystentki-dzieci-rodzice. Badanie to stanowiło próbę zrozumienia perspektywy dzieci oraz ich rodziców korzystających z usług asystentek, co pozwoliło nam dokładnie ocenić korzyści wynikające z usług świadczonych przez asystentki międzykulturowe.

Celem naszego badania było nie tylko zidentyfikowanie obszarów, w których asystentki pełnią kluczową rolę, ale przede wszystkim ocena ich wpływu na proces edukacyjny dzieci. Chcieliśmy zbadać, jak asystentki wspierają uczniów i rodziców w radzeniu sobie z barierami językowymi, kulturowymi oraz innymi wyzwaniami związanymi z procesem adaptacji do nowego środowiska edukacyjnego. Dodatkowo zależało nam także na ustaleniu wpływu postaci asystentki i jej obecności w życiu dzieci na ich ogólny dobrostan w szkole i poza nią. Badanie obejmowało dwojaki grupy uczestników: dzieci z doświadczeniem migracji uczących się w polskich szkołach w wieku 7-13 lat korzystających z usług asystentek międzykulturowych oraz ich rodziców. Starannie dobrane grupy fokusowe pozwoliły nam uzyskać pełny obraz doświadczeń uczestników badania, pokazując różne perspektywy i aspekty analizowanego tematu.

Raport składa się z trzech zasadniczych części. Pierwszą z nich jest metodologia badania, w której szczegółowo przedstawiono opis samego procesu badawczego. Drugą część raportu stanowią wyniki badania z wyszczególnionymi wątkami, które – naszym zdaniem – wydawały się najistotniejsze w kontekście analizowanego tematu. Z kolei ostatni rozdział dotyczy analizy wyników badań oraz wynikających z nich wniosków i rekomendacji.

Przedstawiony raport stanowi wkład w zrozumienie roli asystentek międzykulturowych w polskich szkołach podstawowych, a jego wyniki mogą posłużyć do dalszych działań mających na celu usprawnienie wsparcia dla uczniów z doświadczeniem migracji oraz ich rodzin. W toku prezentowanego raportu, korzystaliśmy z notatek sporządzanych przez moderatorów grup bezpośrednio w trakcie rozmów z badanymi. Uważamy, że prezentują one ciekawą perspektywę bezpośrednich, “żywych” relacji moderatorów. Fragmenty te zostały wyróżnione kursywą.

Metodologia badania ewaluacyjnego

Metodologia badania ewaluacyjnego, której celem była ocena pracy asystentek międzykulturowych w szkołach podstawowych, obejmowała cztery wywiady grupowe skupiające się na różnych perspektywach uczestników. Poniżej przedstawiono dokładny podział grup fokusowych.

Grupy fokusowe:

1) Dzieci z doświadczeniem migracji w wieku 7-13 lat z Ukrainy i Białorusi korzystające z usług asystentki międzykulturowej w swojej szkole

Język: ukraiński / rosyjski

Liczba uczestników: 5 dzieci

- 1) *Artem* - 13 lat, przyjechał z Ukrainy 2 lata temu, specjalne potrzeby – w spektrum autyzmu, korzysta z pomocy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej (PPP) oraz psychologa PFM
- 2) *Natasha* - 10 lat, przyjechała z Ukrainy 1,5 roku temu
- 3) *Dmytro* - 9 lat, przyjechał z Białorusi 5 miesięcy temu
- 4) *Yuliia* – 7 lat, przyjechała z Białorusi 3 miesiące temu
- 5) *Vlad* – 9 lat, przyjechał z Białorusi 3 tygodnie temu

2) Rodzice dzieci z doświadczeniem migracji w wieku 7-13 lat z Ukrainy i Białorusi korzystających z usług asystentki międzykulturowej w swojej szkole

Język: rosyjski / ukraiński

Liczba uczestników: 6 rodziców

- 1) *Sofia* – przyjechała z Białorusi 3 tygodnie temu, syn 9 lat
- 2) *Darya* – przyjechała z Białorusi 5 miesięcy temu, syn 9 lat
- 3) *Anastasia* – przyjechała z Ukrainy 2 lata temu, syn 13 lat ze specjalnymi potrzebami – w spektrum autyzmu, korzysta z pomocy PPP i psychologa PFM
- 4) *Maria* – przyjechała z Białorusi 3 miesiące temu, córka 7 lat
- 5) *Kristina* – przyjechała z Ukrainy 1,5 roku temu, córka 10 lat
- 6) *Veronika* – przyjechała z Ukrainy 14 miesięcy temu, syn 9 lat

3) Dzieci z doświadczeniem migracji w wieku 7-8 lat z innych krajów korzystające z usług asystentki międzykulturowej w swojej szkole

Język: angielski

Liczba uczestników: 2 dzieci

- 1) *Saman* – 8 lat, przyjechał ze Sri Lanki 1,5 roku temu
- 2) *Dhir* – 7 lat, przyjechał z Indii rok temu

4) Rodzice dzieci z doświadczeniem migracji w wieku 7-8 lat z innych krajów korzystających z usług asystentki międzykulturowej w swojej szkole

Język: angielski

Liczba uczestników: 3 rodziców

- 1) *Anika* – przyjechała z Indii rok temu, syn 7 lat
- 2) *Tanak* – przyjechał z Indii rok temu, syn 7 lat
- 3) *Raja* – przyjechała ze Sri Lanki półtora roku temu, syn 8 lat

Etapy badania

1. Rekrutacja uczestników: Dobór dzieci i rodziców odbywał się przy pomocy asystentek międzykulturowych, które pytały dzieci i ich rodziców, czy ktoś z nich chciałby wziąć udział w badaniu ewaluacyjnym. Kontakty do tych osób zostały przekazane zespołowi MEAL w PFM odpowiedzialnemu za realizację badania. Następnie przedstawiciel zespołu kontaktował się z ww. osobami w celu umówienia ich na wywiady. Rodzice zostali przez telefon poinformowani o celu badania, a także o zasadach wzięcia udziału w badaniu.

2. Przygotowanie narzędzi badawczych: Stworzenie dwóch wersji scenariuszy wywiadów, jednego dla dzieci, drugiego dla rodziców. Zostały one później przetłumaczone na trzy języki: ukraiński, rosyjski i angielski. Scenariusze zostały załączone na końcu raportu (w wersji polskiej).

3. Realizacja badań fokusowych: Przeprowadzenie sesji z każdą grupą, z użyciem technik moderowanej dyskusji, które pozwalają na swobodne dzielenie się opiniami i doświadczeniami. Wszystkie wywiady odbyły się 7 grudnia 2023 roku w jednej z siedzib Polskiego Forum Migracyjnego. Podczas przeprowadzania badania zwrócono szczególną uwagę na etykę badawczą, zapewniając poufność przekazanych informacji, uzyskując świadomą zgodę uczestników oraz dbając o uczciwość w prezentowaniu wyników. Ze względu na to, że w badaniu brały udział dzieci, dołożono jeszcze większych niż zazwyczaj starań, by uczestnicy badania czuli się swobodnie i komfortowo. Podkreślono kilkakrotnie, że na każdym etapie badania uczestnicy mogą wycofać się z udziału w nim, a także odmówić odpowiedzi na konkretne pytania.

4. Analiza danych: Zbieranie, kategoryzacja i analiza zgromadzonych informacji z każdej grupy fokusowej, uwzględniając wspólne tematy, zauważone tendencje i różnice pomiędzy grupami.

5. Przygotowanie raportu: Opracowanie raportu zawierającego wyniki, wnioski oraz rekomendacje na temat pracy asystentek międzykulturowych w szkołach podstawowych.

Wyniki badania - rodzice i dzieci pochodzące z Ukrainy i Białorusi

Asystentka w szkole

W przypadku rodziców i dzieci pochodzących z Ukrainy i Białorusi, w szkole asystentka pełni wiele ról, wspierając kilka grup uczestniczących w procesie nauczania. Istnieje powiązanie między poszczególnymi rodzicami, między rodzicami i nauczycielami, nauczycielami i dziećmi oraz między dziećmi i rodzicami. Rodzice, z którymi przeprowadzono wywiady uznali asystentów kulturowych za niezbędne wsparcie dla nich samych i ich dzieci, stwierdzili nawet, że asystentki są „dobrymi przyjaciółmi ich dzieci”. Podczas wywiadów kilka mam zwróciło szczególną uwagę na zaufanie, którym dzieci darzą asystentkę, które jest bardzo pomocne w różnych trudnych sytuacjach, z którymi muszą mierzyć się ich dzieci w nowym dla nich środowisku. O takich sytuacjach wspominały również same dzieci – z problemami, które się pojawiają często w pierwszej kolejności zgłaszają się właśnie do asystentki.

“Asystentka międzykulturowa jest zaufaną osobą w szkole, dzieci nie boją się zwrócić do niej o pomoc w sprawach konfliktowych z nauczycielami jak i rówieśnikami. Często rozmawiają z nią również o sprawach związanych z trudnościami w nauce, proszą o pomoc w tłumaczeniu niektórych zadań. Asystentka rozmawia w języku ojczystym lub zrozumiałym dla dziecka, co ułatwia kontakt, szczególnie w wyjaśnieniu trudnych sytuacji w szkole, ale też i w rodzinie. Pomoc w tego typu sprawach zwiększa zaufanie w relacji dziecko-asystentka i buduje trwalszą więź pomiędzy uczniem / uczennicą a asystentką.”

Jednocześnie warto wspomnieć o tym, że dzieci często nie postrzegają asystentek jako członków personelu szkoły, znają je raczej z imienia niż pełnionej funkcji. Wiele dzieci podczas wywiadu na pytanie o „asystentki”, które im pomagają w szkole nie wiedziały o kogo dokładnie są pytane, co jasno wskazuje na to, że występują one pod innym nazewnictwem.

“Dzieci znają asystentki z imienia, a nie ze stanowiska i nie zawsze utożsamiają je z personelem szkoły.”

Asystentki pojawiają się w szkołach najczęściej dwa razy w tygodniu, rzadziej trzy. Dzieci zwykle wiedzą, w które dni będzie obecna ich asystentka i chętniej wówczas uczestniczą w lekcjach. Wszystkie mamy uczestniczące w badaniu deklarowały, że asystentki są dużym ułatwieniem w funkcjonowaniu w polskiej szkole zarówno dla nich, jak i dla ich dzieci. Nawet w sytuacjach, w których dochodzi do zmiany miejsca zamieszkania rodziny rodzice preferują dalsze dowożenie dzieci do szkoły, w której pomoc świadczą asystentki PFM.

“Dzieci zwykle wiedzą, kiedy będzie asystentka (2-3 razy w tygodniu). Dzieci zwracają się do niej w sytuacjach konfliktowych, zadań domowych. Często uważają przy tym, że do nauczycieli nie ma sensu zwracać się z tymi tematami, bo nie uzyskają u nich odpowiedniej pomocy / reakcji.”

Informowanie rodziców i wspieranie przy kontaktach ze szkołą i urzędami

Asystentki wspierają rodziców udzielając informacji na temat dokumentów wymaganych w trakcie procesu edukacji w polskich szkołach. W przypadku rodziców, którzy są na wczesnym etapie integracji w Polsce i doświadczają trudności w komunikacji z instytucjami rządowymi po polsku, asystentki pomagają w wypełnianiu oficjalnych dokumentów. W niektórych przypadkach asystentki przygotowują szablony usprawiedliwień i zaświadczeń potrzebnych do komunikacji rodziców ze szkołą.

Asystentki pomagają wszystkim uczestnikom procesu edukacyjnego w pokonywaniu barier językowych i kulturowych. Są one również obecne na wywiadówkach pomagając w tłumaczeniu pomiędzy nauczycielami i rodzicami oraz zajmując się kwestiami, które mogą być problematyczne dla osób z doświadczeniem migracyjnym. Asystentki dostarczają również pisemne podsumowania spotkań w języku znanym rodzicom dzieci. Są one także obecne na spotkaniach dzieci i rodziców z pedagogiem szkolnym. Asystentki w szkołach odgrywają istotną rolę w ułatwianiu komunikacji między uczniami, rodzicami a placówką edukacyjną. Przykładem może być wykorzystanie platformy Telegram w klasie przygotowawczej, gdzie asystentka Kamila tłumaczy wszelkie komunikaty ze szkoły na ukraiński i zamieszcza streszczenia tego, co działo się na istotnych wspólnych spotkaniach. Asystentki aktywnie zachęcają do korzystania z platformy Librus, udzielając wsparcia i wskazówek dotyczących korzystania z programu i dostępnych opcji automatycznego tłumaczenia go na rosyjski lub ukraiński. Jest to znacząca pomoc dla rodziców, którzy nie stykali się wcześniej z tego typu platformami.

“Rodzice migrancy, zwłaszcza gdy nie opanowali języka polskiego na tyle, aby swobodnie komunikować się z personelem pedagogicznym, często doświadczają pewnego rodzaju uczucia izolacji. Jest to związane z trudnością zaangażowania się w życie szkoły oraz

brakiem dostępu do istotnych informacji dotyczących organizacji pracy placówki edukacyjnej. Asystentki międzykulturowe pełnią w tym przypadku bardzo ważną rolę „mostu” pomiędzy rodzicami a nauczycielami / szkołą.”

Rodzice dzieci, które niedawno przyjechały do Polski, otrzymują od asystentki informacje na temat podstawowych praw i obowiązków oraz instrukcje na temat procesów edukacyjnych w Polsce. Rodzice opisali proces usamodzielniania, stopniowego umacniania i zachęcania do niezależności przez asystentki. Polega on na zmniejszaniu wsparcia w podstawowych działaniach przez asystentki wraz ze zwiększaniem się wiedzy rodziców na temat udziału rodzica w edukacji dziecka.

“Uwaga asystentek skupia się na nowo przybyłych rodzicach (intensywnie wspierając w podstawowych procesach i tłumaczeniu), którzy w dalszym etapie są zachęcani do bardziej samodzielnego udziału w życiu szkoły i edukacji dzieci. Rodzice przebywający w Polsce dłużej niż rok są samodzielni w przypadku podstawowych i regularnych zadań i obowiązków i są wspierani przez asystentki w sytuacjach ekstra ordynarnych.”

Rozwiązywanie konfliktów, ochrona, przekierowania

Dzięki znajomości języka oraz bliskim relacjom z dziećmi asystentki są w stanie zauważyć konflikty i wyzwania w szkole, które polscy nauczyciele oraz rodzice migranci nie dostrzegają. Kamila – asystentka w klasie przygotowawczej jako pierwsza identyfikuje fizyczną i psychiczną przemoc rówieśniczą wśród dzieci migrantów. Asystentka informuje personel szkoły i inicjuje spotkania pedagogów oraz rodziców ofiar i sprawców. Reagując na sytuacje przemocowe, według słów matek, udało się wyeliminować tego typu zachowania wśród dzieci z doświadczeniem migracji w klasie przygotowawczej pod opieką Kamili.

“Asystentka jest w oczach dzieci bardzo dobrą i przyjemną osobą. To do niej dzieci zawsze mogą się zwrócić w różnych sytuacjach, pomaga ona także w tłumaczeniu zadań domowych. Jedno z dzieci wspomniało sytuację, w której doszło do konfliktu w klasie i doszło do przepychanek / bicia, dzieci to zgłosiły do asystentki, która porozmawiała z nauczycielami oraz rodzicami, co skutkowało tym, że taka sytuacja więcej nie miała już miejsca.”

Jedna z asystentek zidentyfikowała również sytuację, w której dzieci były zostawiane na dłuższy czas przez rodziców pod opieką niepełnoletniego rodzeństwa. Rodzice w tym czasie wracali do kraju pochodzenia lub pracowali poza granicami Polski. Asystentka poinformowała o sytuacji nauczycieli. Z rodzicami została przeprowadzona rozmowa, po której jedno z rodziców zawsze zostaje z dziećmi w Polsce i przyprawdza młodsze dzieci do szkoły.

Asystentki kierują rodziców i dzieci potrzebujących wsparcia do specjalistycznych poradni oraz specjalistów PFM. Jedna z asystentek poradziła rodzicom dziecka z trudnościami w nauce zwrócić się po pomoc do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej (PPP). Asystentka poinformowała o możliwościach diagnostycznych, w wyniku badań w PPP u dziecka stwierdzono spektrum autyzmu. Asystentka wspierała matkę w prawnym procesie orzekania niepełnosprawności i w kontaktach z Komisją orzekającą. Po diagnozie w PPP, asystentka poinformowała pedagoga szkolnego i grono pedagogiczne o specjalnych potrzebach dziecka, co w dłuższej perspektywie skutkowało poprawą ocen. Według słów matki potrzeby dziecka były wcześniej bagatelizowane przez nauczycieli. Rodzice i dzieci będące pod opieką asystentek są kierowane do pomocy specjalistów i specjalistek PFM, korzystają z pomocy case workerów, psychologów i programów IPA.

Wsparcie w procesie uczenia się

Asystentki organicznie uzupełniają pracę polskich pedagogów, którzy ze względu na bariery kulturowe i językowe nie zawsze są gotowi do wyzwań pojawiających się w pracy z dziećmi z doświadczeniem migracji. Asystentki pomagają nowo przybyłym dzieciom w czasie lekcji i sprawdzianów poprzez tłumaczenie. Dzieci, które są w Polsce dłużej są mobilizowane przez asystentki do pomocy nowo przybyłym dzieciom. Asystentki przygotowują też dzieci z doświadczeniem migracji do prac klasowych i odrabiają z nimi prace domowe – obecność asystentki w szkole sprawia, że dzieci i rodzice nie muszą poświęcać dodatkowego czasu na pracę nad lekcjami w domu. Asystentki są też wsparciem psychologicznym dla dzieci z doświadczeniem migracji, mobilizując do pracy i wspierając w procesie uczenia się w nowym środowisku i poprawie ocen.

Asystentki śledzą sytuację edukacyjną dziecka w szkole i stopnie pomagając we wczesnej identyfikacji zagrożeń oceną niedostateczną. Ocena niedostateczna skutkuje w polskim systemie edukacji wymogiem powtarzania klasy, z dziećmi zagrożonymi brakiem promocji do następnej klasy asystentki pracują nad poprawą ocen. Asystentki informują rodziców o sytuacji i przygotowują dzieci do powtórek egzaminów. Asystentki wychodzą też z inicjatywą do polskich nauczycieli przy umawianiu terminów i warunków poprawek, co w przypadku polskich dzieci często jest zadaniem rodziców.

Wyniki badania - rodzice i dzieci pochodzące z innych krajów

Asystentka w szkole

Tak samo jak w przypadku dzieci pochodzących z Ukrainy i Białorusi, chłopcy pochodzący z innych krajów nie postrzegają swojej asystentki jako pracownika szkoły, a raczej jako „kogoś dodatkowego”, kto przychodzi czasem by ich wspomóc w odrabianiu lekcji czy pobawić się z nimi. Nie posługują się oni pojęciem „asystentka”, podczas wywiadu zorientowali się o kogo chodzi dopiero po przywołaniu imienia konkretnej asystentki, która się nimi opiekuje. Asystentkę nazywają „Panią Anią”.

Opis postaci asystentki poczyniony przez chłopców wyłania obraz sympatycznej i cierplivej osoby. Chłopcy spotykają się z Anyą wyłącznie w szkole, choć podczas wywiadu nie potrafili dokładnie określić, jak często jest tam obecna. Mimo tego, wyraźnie preferują dni, gdy jest z nimi w szkole, co sugeruje, że czują się wtedy lepiej zaopiekowani. Anya angażuje się w różne aktywności z chłopcami, towarzysząc im na lekcjach, przerwach i podczas zabawy na zewnątrz. Pełni rolę tłumacza, wyjaśniając im różne kwestie związane z lekcjami i językiem polskim. Warto jednak zauważyć, że Anya nie pomaga im w odrabianiu prac domowych, a ich rodzice, którzy również nie znają polskiego, pełnią w tym zakresie rolę pomocową. Ponadto, chłopcy nie przypominają sobie, aby asystentka uczestniczyła w imprezach, wydarzeniach szkolnych lub wyjazdach, co może sugerować ograniczony zakres jej zaangażowania poza regularnymi zajęciami szkolnymi. Podkreślali z kolei dużą cierpliwość Anyi, przywołując tym samym sytuacje, w których nie mogli czegoś długo zrozumieć, a ona kilkakrotnie tłumaczy im zawsze każde zagadnienie.

“Chociaż obecność asystentki międzykulturowej jest dla chłopców istotna, to po rozmowie z nimi można wysnuć wniosek, że bardziej istotną postacią w ich szkolnym życiu jest ich wychowawczyni. Chłopcy opowiadali o niej więcej i chętniej, co może wynikać z faktu, że posługuje się ona biegle językiem angielskim. Może to sugerować, że umiejętność komunikacji w języku, którym chłopcy się posługują, wpływa na więź i komfort w relacjach z personelem szkolnym.”

Problemy komunikacyjne

W relacji z asystentką, zarówno chłopcy jak i ich rodzice doświadczają istotnych wyzwań komunikacyjnych wynikających z bariery językowej. Chłopcy i ich rodzice posługują się językiem angielskim w stopniu komunikatywnym i to ten język stanowi ich główny język komunikacji w Polsce, jednak ich asystentka nie mówi w tym języku. Asystentka, nie posługując się angielskim, głównym językiem komunikacji chłopców, zachęca ich do

mówienia po polsku. W trakcie wywiadu chłopcy podkreślili, że są dopiero w początkowej fazie nauki języka polskiego, co sprawia, że nie zawsze są w stanie wyrazić swoje myśli swobodnie w tym języku. Jeden z chłopców wprost w trakcie wywiadu przyznał, że czuje się sfrustrowany kiedy asystentka „zmusza go” by komunikował się w języku polskim, w sytuacji gdy nie zna on odpowiedniego słownictwa i nie jest w stanie wyrazić w tym języku tego, co chciałby powiedzieć. Z drugiej strony, obaj chłopcy opowiadali, że przez to, że są stale „zmuszani” do mówienia po polsku znają już coraz więcej słów i wyrażań, co pozytywnie wpływa na ich poziom znajomości tego języka.

Kontakt z rodzicami

W przypadku rodziców dzieci pochodzących z innych krajów, istnieje praktycznie brak kontaktu z asystentką, a głównym problemem jest bariera językowa. Rodzice posługują się językiem angielskim, podczas gdy asystentka międzykulturowa nie. Ta różnica językowa stwarza wyraźne trudności, gdy rodzice potrzebują pomocy w kwestiach związanych z wypełnianiem dokumentów czy komunikacją ze szkołą. Brak możliwości porozumienia się w wspólnym języku może ograniczać efektywność wsparcia, jakie asystentka mogłaby zaoferować rodzicom, co wpływa na ich uczestnictwo w życiu szkoły i zrozumienie procesów edukacyjnych związanych z ich dziećmi.

Dodatkowo, warto zaznaczyć, że rodzice tych dzieci spędzają długie godziny odrabiając z nimi lekcje, starając się zniwelować wszelkie trudności wynikające z różnic kulturowych oraz barier językowych. To zaangażowanie rodziców, choć godne uznania, jednocześnie podkreśla potrzebę skutecznego wsparcia ze strony asystentki, zwłaszcza w kontekście lepszego zrozumienia wymagań edukacyjnych i lepszej integracji dzieci w szkolnym otoczeniu.

Warto zaznaczyć, że rodzice chłopców utrzymują dobry kontakt z ich wychowawczynią. Wychowawczynie aktywnie przekazują im niezbędne informacje, korzystając z języka angielskiego, co eliminuje barierę komunikacyjną. Regularne spotkania oraz stały kontakt z nią pozwalają rodzicom na bieżące śledzenie postępów swoich dzieci i uczestnictwo w szkolnych wydarzeniach. Pozytywne relacje między rodzicami a wychowawczynią sprzyjają lepszemu integracji dzieci w środowisku szkolnym oraz umożliwiają skuteczną współpracę w kwestiach dotyczących edukacji i wychowania. Ich przychylność i dobra komunikacja z wychowawczynią może również wpływać na postrzeganie szkoły jako otwartego i dostępnego miejsca, co jest kluczowe dla wszechstronnego rozwoju uczniów.

Kontakt asystentki z wychowawczynią

Chłopcy mają ograniczoną wiedzę na temat relacji Anyi z ich wychowawczynią. Wiedzą, że obie znają się, ale nie potrafią dokładnie określić, jak zacieśnione są te relacje. Ponadto, chłopcy uczestniczą w zajęciach prowadzonych przez jedną nauczycielkę w klasie przygotowawczej, więc nie są świadomi, jak wygląda kontakt Anyi z pozostałymi nauczycielami w szkole. Brak tych informacji ogranicza w tym przypadku pełniejsze zrozumienie roli i relacji asystentki w szerszym kontekście szkolnym.

Nawiązywanie relacji i rozwiązywanie konfliktów

Dzieci traktują asystentkę jako pomocną osobę, która poświęca im uwagę i czas. Jednak równocześnie nie widzą jej roli jako potencjalnego wsparcia w rozwiązaniu pewnych problemów, takich jak nawiązywanie relacji z polskimi dziećmi czy rozwiązywanie pojawiających się konfliktów rówieśniczych. Może to oznaczać, że choć obecność asystentki jest przez chłopców odbierana jako wspierająca, dzieci mogą nie dostrzegać jej pełniejszego potencjału w sferze rozwiązywania trudności interpersonalnych.

W kontekście nawiązywania relacji z polskimi dziećmi, istnieje zauważalna bariera komunikacyjna i kulturowa, która sprawia, że dla dzieci pochodzących z innych krajów – szczególnie tych bardziej odległych kulturowo – trudno jest zintegrować się z polskimi rówieśnikami. Chłopcy opowiadali o tym, że chcieliby mieć więcej polskich kolegów i koleżanek, ale ze względu na barierę językową i kulturową trudno im nawiązać takie relacje. Asystentka pełni tu kluczową rolę jako mediator i osoba, która może pomóc w przełamywaniu tych barier. Jej obecność powinna być skierowana nie tylko na udzielanie wsparcia w ramach zajęć szkolnych, ale również na aktywne uczestnictwo w procesie integracji społecznej dzieci. Organizacja wspólnych działań, zabaw i projektów może stworzyć przestrzeń, w której dzieci migranckie, wspólnie z asystentką, będą mogły rozwijać umiejętności społeczne i nawiązywać trwałe relacje z polskimi dziećmi. W ten sposób asystentka staje się kluczowym czynnikiem wspierającym zarówno w sferze edukacyjnej, jak i społecznej.

Wnioski i rekomendacje

Podsumowując wyniki badania ewaluacyjnego dotyczącego roli asystentek międzykulturowych w polskich szkołach podstawowych, można stwierdzić, że ich obecność jest istotnym czynnikiem wspierającym dzieci z doświadczeniem migracji oraz ich rodziny.

Badanie skupiło się na grupie uczestników z Ukrainy, Białorusi oraz innych krajów, analizując różnice w ich doświadczeniach i potrzebach.

W przypadku dzieci z Ukrainy i Białorusi, asystentki odegrały kluczową rolę w integrowaniu się uczniów z nowym środowiskiem edukacyjnym. Pomagały one zarówno w przekazywaniu informacji dotyczących dokumentów, jak i w rozwiązywaniu problemów językowych i kulturowych. Asystentki były także wsparciem w rozwiązywaniu konfliktów rówieśniczych oraz identyfikacji sytuacji przemocy czy zaniedbań.

Natomiast w przypadku dzieci z innych krajów, głównym wyzwaniem okazała się bariera językowa. Asystentki, nie posługujące się językiem dzieci, miały trudności w komunikacji z rodzicami i dziećmi. Pomimo tego, ich rola jako wsparcia w procesie uczenia się oraz adaptacji do nowego środowiska była zauważalna. Warto jednak podkreślić, że dzieci z innych krajów mogą nie dostrzegać pełnego potencjału asystentek w rozwiązywaniu konfliktów czy nawiązywaniu relacji z rówieśnikami.

Asystentki międzykulturowe z pewnością odgrywają istotną rolę w procesie edukacyjnym dzieci z doświadczeniem migracji, jednak konieczne są dalsze działania mające na celu dostosowanie ich pracy do specyfiki potrzeb różnych grup uczniów oraz poprawa komunikacji z rodzicami. Rekomendacje zawarte poniżej mogą stanowić fundament dla dalszych działań mających na celu usprawnienie wsparcia dla uczniów z różnych środowisk kulturowych.

1. Jaśniejsze komunikowanie zakresów usług asystentek i unifikacja standardów:

- Opracowanie jednoznacznego i zrozumiałego komunikatu dotyczącego zakresu usług oferowanych przez asystentki międzykulturowe.
- Stworzenie jednolitych standardów postępowania w kluczowych obszarach, takich jak systemy wychodzenia, identyfikacja grup ryzyka, reagowanie na przemoc rówieśniczą itp. ewaluacja pracy asystentek międzykulturowych PFM pokazała szereg dobrych praktyk opisanych w niniejszym raporcie. Unifikacja standardów powinna brać pod uwagę przede wszystkim już wypracowane praktyki i metody najbardziej doświadczonych asystentek międzykulturowych.
- Rozpowszechnienie tych informacji wśród wszystkich asystentek poprzez szkolenia i regularne aktualizacje.

2. Promowanie oferty Fundacji – sprawniejszy przepływ informacji pomiędzy PFM a asystentkami:

- Ustanowienie skutecznych kanałów komunikacyjnych między działami Fundacji a asystentkami międzykulturowymi.
- Organizacja regularnych spotkań, seminariów lub warsztatów, które umożliwią wymianę informacji i doświadczeń między pracownikami działów PFM a asystentkami.

3. Wsparcie asystentek materiałami edukacyjnymi dla rodziców:

- Opracowanie materiałów edukacyjnych (np. o obsłudze Librusa) dla rodziców, które będą dostosowane do ich potrzeb i stopnia znajomości danego języka.
- Korzystanie z doświadczenia doświadczonych asystentek w tworzeniu instrukcji i materiałów edukacyjnych, aby zapewnić praktyczne i skuteczne porady.
- Organizowanie regularnych szkoleń dla asystentek w zakresie dostarczania edukacyjnych materiałów dla rodziców i dbanie o ich aktualność.

4. Odpowiedni dobór konkretnych asystentek do potrzeb konkretnych dzieci i rodziców:

- Asystentka międzykulturowa powinna mówić w języku, w którym dziecko i rodzic dziecka posługuje się co najmniej komunikatywnie.

5. Obecność asystentek poza sytuacjami ściśle edukacyjnymi:

- Ustanowienie grafiku obecności asystentek na wydarzeniach czy imprezach szkolnych.
- Organizacja spotkań integracyjnych, aby zwiększyć zaangażowanie rodziców i dzieci w interakcję z asystentkami.

6. Zaangażowanie asystentek w budowanie dobrych relacji pomiędzy dziećmi:

- Organizowanie regularnych spotkań integracyjnych, w trakcie których asystentki mogą wspomagać dzieci w nawiązywaniu nowych znajomości.
- Podejmowanie inicjatywy w identyfikowaniu sytuacji konfliktowych czy trudności interpersonalnych między dziećmi i oferowanie wsparcia w ich rozwiązaniu.

Wszystkie te rekomendacje mają na celu wzmocnienie efektywności działań asystentek społecznych, poprawę komunikacji wewnątrz organizacji oraz zwiększenie świadomości i zrozumienia oferty PFM wśród potencjalnych beneficjentek. Skoordynowane działania w tych obszarach powinny przyczynić się do podniesienia jakości usług i zwiększenia zaufania społeczności lokalnej.

Załącznik 1 – Scenariusz wywiadu grupowego dla dzieci

Grupa docelowa	Migranckie dzieci w wieku 7-13 lat korzystające z usług asystentki międzykulturowej w swojej szkole
Scenariusz wywiadu	Wstęp • przedstawienie się prowadzącej / prowadzących• krótkie omówienie celu wywiadu, po co nam informacje, które nam przekażą – zależy nam na tym, by w swojej szkole czuli się dobrze, ważne jest dla nas, aby wiedzieć, na ile praca asystentek jest dla nich pomocna, a co można jeszcze poprawić, jakie są ich potrzeby w tym zakresie• informacja o robieniu notatek – nie chcemy nagrywać rozmowy, by grupowego dzieci czuły się bardziej swobodnie, ale będziemy robić notatki → wytłumaczyć, że chodzi o to, by żadne wątki nam nie umknęły• prośba o to, by dzieci czuły się swobodnie i nie krępowały się wyrażać swoich opinii → nie ma złych ani dobrych odpowiedzi• zapewnienie dzieci o anonimowości uczestników rozmowy, a także o tym, że jeśli nie chcą – nie muszą odpowiadać na wszystkie pytania i zawsze mogą przerwać swój udział w rozmowie Rozgrzewka • Czy moglibyście opowiedzieć nam coś o sobie? Jak macie na imię? Ile macie lat? Kiedy przyjechaliście do Polski?• Czym się interesujecie? Co lubicie robić w wolnym czasie?• Wyobraźcie sobie proszę sytuację, w której w szkole spotkała Was jakaś przykra sytuacja ze strony rówieśnika – czy zgłosilibyście gdzieś taką sytuację? Do kogo byście się w pierwszej kolejności udali z tym problemem? (jeśli nie padnie ta odpowiedź – dopytać o asystentkę) Blok I – Postać asystentki międzykulturowej • Czy moglibyście w kilku zdaniach opisać osobę, która pomaga Wam jako asystentka w szkole? Jaka ona jest?• W jakich sytuacjach macie najczęściej kontakt z asystentkami? (czy tylko w szkole czy także w jakichś innych sytuacjach? Jeśli tak – w jakich?)

- **Jak często** spotykacie się z asystentką? Czy to wystarczająca liczba czy wolelibyście rzadziej / częściej?
- W jakich **rzeczach / czynnościach** pomaga Wam asystentka?
- W jakim **języku / językach** komunikujecie się z asystentką? Czy czujecie się swobodnie rozmawiając z nią?
- Czy jest coś, co **specjalnie lubicie** w osobach, które Wam pomagają w szkole?
- Czy jest coś, czego **nie lubicie** w Waszych asystentkach / ich zachowaniu względem Was?
- Czy asystentka zna się z Waszymi **wychowawcami / wychowawczyniami / innymi nauczycielami**?

Blok II – Wpływ postaci asystentki na ich dobrostan / sytuację w szkole

- Jak obecnie **czujecie się w swoich klasach / szkołach**? Czy lubicie chodzić do swoich szkół?
 - Czy **obecność asystentki** w jakiś sposób wpływa na Wasze **samopoczucie** w szkole?
- Jak **dogadujecie się z Waszymi kolegami / koleżankami** z klasy / szkoły?
 - Czy asystentka jest w stanie pomóc Wam kiedy pojawiają się jakieś problemy z rówieśnikami?
 - Czy zwracacie się w takich sytuacjach do innych osób – wychowawcy / wychowawczynie / pedagoga / psychologa szkolnego?
- Co sprawia Wam obecnie największe **trudności w szkole**?
 - Czy asystentka **pomaga Wam w tych trudnościach**? Jeśli tak – w jaki sposób? Jeśli nie – dlaczego?
- Jakbyście mieli podsumować w jaki sposób **obecność asystentki wpływa na Wasze szkolne życie** – to jak byście to opisali / opisały?

Zakończenie

- pytanie o ewentualne inne opinie / doświadczenia dotyczące pracy asystentek / ich szkolnej sytuacji, którymi chcieliby/łyby się z nami podzielić
- podziękowanie za poświęcony czas, zaufanie i chęć podzielenia się z nami swoimi doświadczeniami

Załącznik 2 – Scenariusz wywiadu grupowego dla rodziców

Grupa docelowa	Rodzice dzieci migranckich w wieku 7-13 lat korzystających z usług asystentki międzykulturowej w swojej szkole
Scenariusz wywiadu grupowego	Wstęp • przedstawienie się prowadzącego / prowadzącej• krótkie omówienie celu wywiadu, po co nam informacje, które nam przekażą – przeprowadzamy obecnie ewaluację pracy naszych asystentek międzykulturowych, zależy nam na tym, by ich dzieci czuły się dobrze w swoich szkołach, ważne jest dla nas, aby wiedzieć, na ile praca asystentek jest pomocna dla dzieci, a co można jeszcze poprawić, jakie są potrzeby ich i ich dzieci w tym zakresie• informacja o robieniu notatek• prośba o to, by uczestnicy czuli się swobodnie i nie krępowali się wyrażać swoich opinii → nie ma złych ani dobrych odpowiedzi• zapewnienie uczestników o anonimowości uczestników rozmowy, a także o tym, że jeśli nie chcą – nie muszą odpowiadać na wszystkie pytania i zawsze mogą przerwać swój udział w rozmowie Rozgrzewka • Czy moglibyście opowiedzieć nam coś o sobie? Jak macie na imię? Ile macie lat? Kiedy przyjechaliście do Polski?• Jak długo Wasz dzieci korzystają z pomocy asystentek międzykulturowych? Blok I – Postać asystentki międzykulturowej • Czy moglibyście w kilku zdaniach opisać osobę, która pomaga Waszym dzieciom w szkołach jak asystentka? Jak byście ją opisali?• W jakich sytuacjach macie najczęściej kontakt z asystentkami? (czy tylko w szkole czy także w jakichś innych sytuacjach? Jeśli tak – w jakich?)• Jak często spotykacie się z asystentką? Czy to wystarczająca liczba czy wolelibyście rzadziej / częściej?• W jakich sytuacjach pomaga Wam asystentka? (rodzicom, nie dzieciom)

- W jakim **języku / językach** komunikujecie się z asystentką? Czy czujecie się swobodnie rozmawiając z nią?
- Czy jest coś szczególnego, co chcielibyście **pochwalić w pracy asystentki**?
- Czy jest coś, co **nie podoba Wam się we współpracy** z asystentką, a można byłoby to **poprawić**?
- Jak ocenilibyście **kontakt asystentki z wychowawcami / wychowawczyniami / innymi nauczycielami Waszych dzieci**?

Blok II – Wpływ postaci asystentki na komfort rodzica

- Czy asystentki pomagają Państwu w **kontaktach z wychowawcami / wychowawczyniami dzieci**? (można dopytać też o innych nauczycieli)
 - o Jeśli tak – w jakich sytuacjach?
 - o Jeśli nie – dlaczego? Czy nie ma takich potrzeb czy wynika to z czegoś innego?
- Czy asystentki pomagają Państwu podczas **wywiadówek, innych mniej formalnych spotkań w szkole / z rodzicami**?
 - o Jeśli tak – w jakich sytuacjach?
 - o Jeśli nie – dlaczego? Czy nie ma takich potrzeb czy wynika to z czegoś innego?
- Czy asystentki pomagają Państwu w **tłumaczeniu wiadomości z Librusa / informacji przekazywanych przez komunikatory**?
 - o Jeśli tak – w jakich sytuacjach?
 - o Jeśli nie – dlaczego? Czy nie ma takich potrzeb czy wynika to z czegoś innego?
- Jak wyglądają Państwa **relacje z innymi rodzicami z klas Państwa dzieci**?
 - o Czy asystentki mają jakiś wpływ na te relacje? Jeśli tak – jaki?
- Jak oceniliby Państwo **wpływ pracy asystentki** na:
 - o Naukę dziecka
 - o Zachowanie dziecka
 - o Relacje dziecka z rówieśnikami
 - o Zajęcia pozalekcyjne
 - o Prace domowe?

- Czy asystentki informują Państwa o **innych działaniach realizowanych przez PFM** np. możliwości wzięcia udziału dzieci w zajęciach grupowych albo skorzystania z pomocy psychologa? Jakie mieliście **doświadczenia w tym zakresie?** (jeśli nie – dopytać czy wiedzą, że mamy różne usługi). Jak jest z **aktualnością tych informacji?**
- Czy jest jeszcze coś innego, czego brakuje Państwu we **współpracy z asystentkami z perspektywy rodzica?**

Zakończenie

- pytanie o ewentualne inne opinie / doświadczenia dotyczące pracy asystentek, którymi chcieliby/łyby się z nami podzielić
- podziękowanie za poświęcony czas, zaufanie i chęć podzielenia się z nami swoimi doświadczeniami